

Nr 307

Av herr Palm och fru Wallentheim, om utredning angående pressetiska frågor.

(Lika lydande med motion nr 336 i Andra kammaren)

De pressetiska frågorna har upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling. Pressetikern har under senare tid i ökad grad också behandlats i debattböcker, tidskrifter och tidningsartiklar. Den pågående debatten visar, att det alltjämt finns skäl till kritik på detta område.

Orsaken till det ökade intresset för dessa frågor är främst att söka i den fortgående koncentrationen till allt färre antal tidningar. De journalistiska övertrampen, som förekommit mot enskilda personer, mot myndigheter och företag, upplevs som betydligt allvarligare ju mer denna pressmonopolism griper omkring sig. De ömsesidiga korrigeringsmöjligheterna blir färre, vilket medverkat till en bristande balans i nyhetsförmedling och opinionsbildning. Att i ett sådant läge drabbas av missvisande journalistik eller »tigan-dets diktatur» kan få allt allvarligare följder.

Det framstår som en nödvändighet i ett demokratiskt samhälle att en fri press med hedersbenämningen »tredje statsmakten» förblir en av alla samhällsgrupper respekterad realitet.

Genom olika initiativ har samhället sökt motverka tidningsdöden. Under senare år har två pressutredningar arbetat med målsättning att söka hålla liv i de tidningar, som hotar att tystna som följd av en övermäktig konkurrens.

Ansvarskännande pressmän har haft utvecklingen på pressetikens område under uppsikt. Allmänhetens reaktioner, som återspeglats bland annat vid riksdagens behandling av dessa frågor, har säkerligen inte varit utan betydelse. En allmän strävan har funnits att undvika en skärpt lagstiftning, och därför har pressens försök att åstadkomma en »självsanering» följts med stort intresse. Ett av de organ som medverkar till en bättre ordning är pressens egen »hedersdomstol», Pressens opinionsnämnd. Mycken kritik har dock riktats mot att opinionsnämndens verksamhet angivits med mycket vaga regler.

När de pressetiska frågorna aktualiserades i motioner vid 1967 års riksdag, beslöt riksdagen avvakta den kommitté som tillsatts av Tidningsutgivareföreningen, vilken skulle »överbäga olika möjligheter att effektivisera

Pressens opinionsnämnd». Denna, den s. k. sanktionskommittén, framlade sina förslag i ett betänkande på sommaren 1968.

Kommittén har uppenbarligen gjort stora ansträngningar för att åstadkomma förbättringar, men resultatet är att opinionsnämnden bibehålles som ett pressorganisationernas eget organ. Detta framgår med stor tydlighet av såväl stadgeförslag som nämndens arbetsmetoder. För en allmänhet, som drabbas av en missvisande publicitet, innebär inte heller de nya reglerna någon tillräcklig garanti att få sin sak helt opartiskt prövad. Vill man gå längre än till Pressens opinionsnämnd återstår därför även fortsättningsvis endast allmänt tryckfrihetsåtal. Erfarenheten visar dock, att många avstår från en sådan omfattande procedur vid inträffad publicitetsskada.

Bland de åtgärder, som föreslås av sanktionskommittén är tillsättandet av en pressens ombudsman. Då denne »PO» skulle väljas på ett sätt som tillförsäkrar pressens egna organisationer det egentliga avgörandet, får denna ett begränsat värde för dem som utsätts för en missvisande publicitet. Den person som upprätthåller en sådan funktion blir mer att betrakta som en partsrepresentant än som en obunden företrädare för frågor på detta område.

Det är uppenbart, att om allmänhetens intressen skall kunna företrädas på ett från alla synpunkter tillfredsställande sätt, kan detta endast ske genom att en sådan bevakning överlåtes på en av riksdagen vald eller av Kungl. Maj:t utnämnd PO. Det förra alternativet synes böra ges ett klart företräde.

PO borde kunna få en liknande ställning som de av riksdagen valda JO.

En annan tänkbar lösning vore att ge en publicitetsombudman samma ställning som NO vilken i sina speciella frågor kan vända sig till näringsfrihetsrådet. Även andra organisationsformer kan diskuteras där det finns möjlighet för såväl pressens som samhällets—allmänhetens representanter att komma till tals. På arbetslivets område har exempelvis AD — arbetsdomstolen — fungerat på ett sätt som står utanför all diskussion, men av stor betydelse är emellertid att den av riksdagen valda publicitetsombudsmannen får en klart självständig ställning med möjlighet att snabbt kunna handla på sitt speciella område.

Vad som kan anföras beträffande pressen gäller också i viss utsträckning övriga massmedia. I den pågående debatten har exempelvis diskuterats möjligheten av att tillsätta en nämnd som kan följa samtliga massmedia. Som en annan framkomlig väg har frågan om en allmän pressgranskningsnämnd framförts och dessutom har en ökad skyldighet för TV att korrigera felaktigheter i pressen diskuterats.

Uppgifterna för en PO skulle bli än fler om man skulle finna det lämpligt att utsträcka uppgiften till att även omfatta film, veckopress och övriga massmedia.

I sanktionskommitténs rapport framhålles bland annat, att opinionsnämndens utslag är mycket oöverskådliga och kommittén framhåller att »en retro-

aktiv bearbetning och registrering vore värdefull men säkerligen tidsödande, troligen också kostnadskrävande».

Detta påpekande ger en anvisning om behovet av ett ökat klarläggande genom en större offentlighet vid dessa frågors handläggning. Sanktionskommittén framhåller vidare värdet av en framtida pressetisk—pressrättslig forskning. Dessa synpunkter är av mycket stor vikt. Det är inte heller tillfredsställande att, som föreslagits i detta sammanhang, redovisning endast sker genom att en årsrapport avlämnas till pressorganisationerna och till statens konsumentråd.

Enligt vår mening skulle en av riksdagen tillsatt PO på ett bättre sätt kunna ge offentlighet åt sin verksamhet bland annat i form av en redogörelse i likhet med den JO-berättelse som årligen avlämnas till riksdagen.

Då de pressetiska frågorna inte har behandlats i de nu avslutade pressutredningarna och då den av pressens egna organisationer tillsatta sanktionskommitténs förslag från allmänhetens synpunkt icke kan anses innebära en tillfredsställande lösning finner vi det angeläget, att dessa frågor i vid mening blir föremål för offentlig utredning.

Vi föreslår sålunda,

att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t att de pressetiska frågorna göres till föremål för utredning enligt vad som anförts i motionen.

Stockholm den 27 januari 1969

Sture Palm (s)

Annie Wallentheim (s)